

ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ ОСВІТИ: УЗГОЖДЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ДОСВІДУ З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

*І.О. Головащенко,
Вінницький національний технічний університет (м.Вінниця)*

Сучасна розвинена нація формує гендерну культуру європейського зразка. Національні особливості потребують узгодження з міжнародними стандартами, в тому числі в найважливішій галузі культури – освіті. Гендерна культура є складником культури, показником сучасного цивілізованого мислення і ефективності перетворень, що відбуваються в Україні. Крім того, слід зазначити, що як складник системи демократичних цінностей, гендерна культура перебуває на етапі початкового формування. Причинами такого становища є поширені залишки патріархальної ідеології, вплив «охоронної» концепції поліпшення становища жінок, риторика «берегині домашнього вогнища». Стримуючими факторами становлення гендерної культури егалітарного зразка є тіньова економіка, несформована система соціальних відносин, постійне реформування політичної системи, уповільнене становлення громадянського суспільства.

Невідповідність сучасним вимогам концепції «поліпшення становища жінок»

Гендерна політика в Україні формується в умовах існування жіноцтва як «політичної меншості». Суспільству значною мірою властива роздільність двох сфер життєдіяльності, а саме «суспільної» і «приватної». Суспільна сфера в основному монополізована чоловіками і розглядається як вищезначуща, а приватна – як вторинна, й така, що має невисокий статус. Саме у вторинній сфері найбільше відводилося й продовжує відводитися місце жінці. Прагнучи до утвердження рівності статей, світовий жіночий рух у 1960-70 роках справедливо поставив питання про становище жінок, що відобразилося у концепції «поліпшення становища жінок». У 1970-90-ті роки ХХ століття в Україні і в багатьох інших країнах така концепція абсолютизувалась. В сучасних умовах ця теорія виявляє свою архаїчність. За цією «охоронною» концепцією суспільство розглядається і оцінюється лише одномірно, тобто з позицій однієї жіночої статі. Досягнення рівності між чоловіками та жінками значною мірою ще розцінюється в системі управління й масовій свідомості та в системі освіти також, як «жіноче питання», а не як питання загальносуспільного значення для двох статей. Звернення в країні до «жіночого» питання логічно потребує концептуального бачення наявності «питання чоловічого». Підставою для уваги до саме такої постановки питання є такі факти:

тривалість життя чоловіків на 10-12 років менша за тривалість життя жінок, що несприятливо впливає на суспільство;

суїцид в Україні понад 90% - чоловічий;

стресові ситуації складніше переносити чоловікам, про що свідчить смертність чоловічого населення у віці 28-46 років, яка перевищує жіночу в 4 рази;

за розрахунками світових структур 80-90% робочих місць, що з'являться у XXI столітті, займуть жінки, що ще більше вплине на психологічний та психічний стан чоловіків, змінить їх економічний, а з ним і політичний статус;

57% чоловіків із розірванням шлюбу позбавляються й батьківських обов'язків, що справляє значний негативний вплив на суспільство в цілому;

понад 30% бездітних сімей не мають дітей через безплідність чоловіків.

Узгодження національних підходів до гендерної освіти з міжнародними стандартами.

Прикладом прогресивного впливу гендерної політики на соціальний добробут є країни Північної Європи – Швеція, Норвегія, Фінляндія, Ісландія, а також Канада, Нова Зеландія, які мають досягнення у розв'язанні питання рівності статей не внаслідок підвищення загального добробуту, а навпаки. Вони досягли найвищого благополуччя серед країн світу внаслідок того, що питання рівних прав і можливостей стало напрямом державної та партійної політики ще з 1970-х років.

На початку 90-х років гендерна культура українського суспільства була мало готова до порушення багатолітніх табу. Тим не менше, відбувається поступове утвердження гендерних поглядів, поширюються нові інтерпретаційні підходи до соціостатевих відносин. Активізується інтерес до гендерних аспектів мови й мовлення. Перетворення в культурі України відбуваються на базі досить сильних національних традицій активності українського жіноцтва. Відбувається гендерна переорієнтація системи освіти, зумовлена орієнтацією на цілі людського розвитку та його зв'язок з гендерним освітнім забезпеченням; включення гендерних проблем до числа пріоритетів суспільства в цілому й освіти зокрема; розширення інтересу громадськості до гендерних знань і підвищення ролі гендерної освіти.

Гендерна освіта не лише прискорює розвиток культури відносин між чоловіками та жінками на засадах взаємоповаги, толерантності, надаючи можливості до самореалізації як чоловіка, так і жінки. Вони є невід'ємним складником нормального суспільного життя, оскільки спроможні надавати доступ різним групам молоді до сучасних знань про гендерні питання у різних сферах суспільної життєдіяльності.

В умовах глобалізації всіх сфер життя необхідно спрямувати шляхи вдосконалення освітньої системи України з рівних прав і можливостей у напрямі євроінтеграції, успішного входження до Європейського освітнього простору, а головне – ефективного використання людського ресурсу чоловіка і жінки як визначального чинника національного, європейського і світового розвитку. Саме тому важливим аспектом цивілізації та демократизації навчального процесу в університетах має стати забезпечення повної інформованості студентів про їхні гендерні права та можливості.

Гендерна освіта в Україні має значні напрацювання. Розроблені та читаються понад 130 спеціальних курсів з гендерної проблематики (опубліковано низку програм спецкурсів з гендерних питань у межах наукових та навчальних дисциплін; видається журнал *Гендерні дослідження*; розроблено методологію та розпочато гендерну експертизу навчальних програм соціогуманітарного циклу (Київський національний університет ім.Т.Г.Шевченка), розроблено навчальну програму базового курсу та підготовлено навчальний посібник *Основи теорії гендеру*; перекладено та видано базові праці з гендеру; підготовлено та видано

монографії українських дослідників, присвячених гендерним питанням у межах окремих дисциплін.

Проблемами розвитку гендерних підходів в освіті є:

- їх інституалізація в системі освітніх та науково-дослідних установ України, а саме створення відповідних кафедр у ВНЗ, відділів у науково-дослідницьких установах НАН України, АПН України, галузевих науково-дослідних установах;
- включення актуальних гендерних проблем до навчальних курсів програм інститутів та центрів підвищення кваліфікації працівників;
- здійснення заходів з гендерної освіти/просвіти в системному режимі.

Основними напрямками перетворень, що мають вивести український освітянський простір на сучасний рівень слід назвати:

- включення гендерних проблем до державних програм освіти як пріоритетних;
- впровадження гендерних підходів в систему вищої, середньої та початкової освіти;
- інституалізація гендерних досліджень в системі освіти та науки в Україні;
- просування культури гендерної рівності і побудованого на ній способу виробництва індивідуального і колективного життя чоловіків та жінок.

Найголовнішим методологічним принципом в сучасній гендерній освіті має стати відмова від «гендерно нейтральної» методології, відстоювання гендерно чутливої термінології в наукових дослідженнях, обґрунтування актуальності та популяризація гендерної проблематики та її вихід за стіни наукових лабораторій. Потреба в узагальненні гендерних знань викликана двома чинниками. Перший – це той факт, що в українській освіті одночасно існують різні теоретичні пропозиції, так чи інакше заангажовані до висвітлення жінок і чоловіків та їхніх суспільних ролей. Другий – це міждисциплінарний характер гендерних досліджень, що зумовлює їх залежність від теоретичних засад та методологічних стандартів, прийнятих у тій чи іншій сфері.

Послідовне проведення впровадження гендерного складника в систему освіти в Україні забезпечить гендерну інтеграцію нашої країни у європейську та світову спільноти. Важлива роль у побудові національної гендерної демократії належить вивченню міжнародного досвіду гендерних перетворень. Результатом гендерної освіти має стати творення механізмів входження жінки в державні та громадські структури, що представляють Україну на міжнародному рівні. Використання сучасних інформаційних технологій для вдосконалення глобального обміну інформацією, досягненнями в галузі рівності статей.

ВИСНОВКИ

Для інтеграції українського суспільства до світової спільноти через формування нового культурно-освітянського простору необхідно:

Включення гендерних проблем до державних програм як пріоритету розвитку різних сфер суспільства.

Впровадження гендерних підходів в систему вищої, середньої та початкової освіти.

Здійснення гендерної просвіти населення країни.

Інституалізація гендерних досліджень в системі освіти України.